

Obsah

1.	Úvod	3
1.1	Historický vývoj průmyslu nátěrových hmot v České republice	6
1.2	Názvosloví a rozdělení nátěrových hmot	9
2.	Formulace nátěrových hmot	11
2.1	Základní poznatky	12
2.2	Systém pigment - pojivo	14
2.2.1	Kvocient nátěrové hmoty - Q	16
2.2.2	Úloha a model smáčedla	23
2.2.3	Stanovení KOKP _a výpočtem ze spotřeby oleje při bodu smočení	24
2.2.4	Stanovení KOKP _f filtrační metodou	25
2.2.5	Stanovení KOKP _o odstředivkovou metodou	26
2.3	Optické vlastnosti nátěrů	26
2.3.1	Kryvost nátěrových filmů	26
2.3.2	Lesk nátěrových filmů	29
2.3.2.1	Vliv tloušťky nátěrových filmů na lesk	30
2.3.2.2	Vliv součástí nátěrových filmů na lesk	32
2.4	Vliv hodnoty Q na odolnost nátěru proti povětrnostním vlivům	32
2.5	Postup při formulaci nátěrové hmoty	34
2.5.1	Postup při výpočtu formulace nátěrové hmoty	34
2.5.2	Výpočet kryvosti nátěrové hmoty	38
2.5.3	Výpočet vydatnosti kryvé tloušťky	39
2.5.4	Formulace nátěrových hmot obsahujících vysoce kryvé pigmenty	39
2.5.5	Výpočet surovinových nákladů formulace nátěrové hmoty	39
2.5.6	Výpočet kryvosti a vydatnosti v závislosti na ceně	40
2.5.7	Výstavba nátěrového systému	40
2.5.8	Rentabilita ochranného nátěrového systému	42
3.	Aditiva	43
3.1	3.1 Dispergační aditiva	43
3.1.1	Povrchové napětí	44
3.1.2	Povrchové aktivní látky	44
3.1.2.1	Vodou ředitelné systémy	48
3.1.2.2	Rozpouštědlové systémy	48
3.1.2.3	Rozdělení povrchové aktivních látek	49
3.1.2.4	Vliv chemické struktury povrchové aktivních látek na jejich vlastnosti	52
3.1.3	Technologické aspekty použití dispergačních aditiv	54
3.2	Aditiva potlačující vyplavávání a flotaci pigmentů	57
3.2.1	Proudění v laku	57
3.2.2	Mobilita pigmentových částic	59
3.2.2.1	Vliv elektrického náboje na mobilitu pigmentových částic	60
3.2.3	Flokulace pigmentu v pigmentové směsi	61
3.2.4	Zabránění vyplavování pigmentů	63
3.2.4.1	Ovlivnění proudění v nátěrovém filmu	63
3.2.4.2	Ovlivnění flokulace a pohyblivosti pigmentů	63
3.2.4.3	Zabránění pomocí přísad	64
3.3	Aditiva zabráňující sedimentaci pigmentů a plniv v nátěrových hmotách (antisedimentační prostředky)	66
3.3.1	Metoda zamezení sedimentace nátěrových hmot pomocí řízené flokulace pigmentů	67
3.3.2	Metoda dosažení suspenzní stability nátěrových hmot pomocí koloidně tixotropní struktury	68
3.4	Odpěňovací aditiva	68
3.4.1	Tvorba pěny	69
3.4.2	Odpěňovače pro vodné nátěrové filmy	71
3.4.3	Odpěňovače pro rozpouštědlové nátěrové hmoty	73

3.5	Silikonová aditiva	74
3.5.1	Struktura a obor použití silikonových aditiv	76
3.5.2	Druh vazby organické modifikace, hydrolyza a její následky	80
3.5.3	Vliv molekulové struktury polysiloxanových aditiv na vlastnosti nátěrových hmot	80
3.5.4	Vliv polysiloxanů na hladkost povrchu nátěrových filmů (Slip)	81
3.6	Reologická aditiva - zahušťky	83
3.6.1	Anorganické reologické prostředky	87
3.6.2	Organické reologické prostředky	91
3.7	Sikativy (sušidla)	98
3.7.1	Princip urychlování autooxidace	99
3.7.2	Příprava sikativů	101
3.7.2.1	Kobalt	103
3.7.2.2	Mangan	104
3.7.2.3	Olovo	104
3.7.2.4	Vanad	104
3.7.2.5	Vápník	104
3.7.2.6	Zinek	104
3.7.2.7	Baryum	104
3.7.2.8	Železo	105
3.7.2.9	Cer	105
3.7.2.10	Lanthan	105
3.7.2.11	Zirkon	105
3.7.3	Dávkování sušidel	106
3.7.4	Sikativační schopnost jiných sloučenin	107
3.7.5	Stanovení účinnosti sikativů	111
3.8	Aditiva zabraňující oxidaci olejů - antioxidanty	112
3.8.1	Tvorba škraloupů nátěrových hmot	112
3.8.2	Možnosti omezení tvorby škraloupů v transportních nádobách	112
3.9	Fotoiniciátory	115
3.10	UV stabilizátory	118
3.10.1	Mechanismy stabilizace	119
3.10.2	Absorbéry – stíněče UV záření	120
3.10.3	Desaktivátory excitovaných stavů chromoforů	120
3.10.4	Lapače volných radikálů	120
3.10.5	Rozkladače hydroperoxidů	121
3.10.6	Degradace singletovým kyslíkem	121
3.10.7	Průmyslové fotostabilizátory	121
3.10.7.1	Pigmenty	121
3.10.7.2	Kovové komplexy	122
3.10.7.3	Deriváty kyseliny salicylové	123
3.10.7.4	UV stabilizátory na bázi derivátů orto- hydroxybenzofenonu	123
3.10.7.5	Orto- hydroxyfenylbenzotriazol	124
3.10.7.6	Blokované aminy	124
3.10.7.7	Blokované fenoly	126
3.10.7.8	Organické fosforečnany	126
3.10.7.9	Ostatní typy fotostabilizátorů	127
3.10.7.10	Polymerní fotostabilizátory	128
3.10.8	Synergizmus a antagonizmus	128
3.10.8.1	Stíněné aminy v kombinaci s UV absorbéry (synergizmus)	128
3.10.8.2	Stíněné aminy s odlišnou molekulovou hmotností (synergizmus)	128
3.10.8.3	Stíněné aminy v kombinaci s látkami obsahujícími síru (antagonizmus)	129
3.11	Fungicidní aditiva	129
3.11.1	Aditiva a prostředky k ochraně dřeva proti biotickým škůdcům	135
3.11.1.1	Biotické formy znehodnocení dřeva	135
3.11.1.2	Dřevokazné houby	135

3.11.1.3	Dřevo zbarvující houby	136
3.11.1.4	Plísně	136
3.11.1.5	Dřevokazný hmyz	136
3.11.2	Chemická ochrana dřeva - fungicidy	137
3.11.2.1	Fungicidy anorganické vodorozpustné, vyluhovatelné ze dřeva	137
3.11.2.2	Fungicidy anorganické vodorozpustné, fixovatelné ve dřevě	138
3.11.2.3	Olejovité fungicidy na bázi směsi organických látek	138
3.11.2.4	Fungicidy organické aplikovatelné v organických rozpouštědlech, ve vodných emulzích nebo ve vodných roztocích	139
3.11.2.5	Insekticidy	140
3.12	Látky zamezující hoření	141
3.12.1	Hoření	141
3.12.2	Zpěňovatelné nátěrové hmoty	144
3.13	Organické inhibitory koroze	146
4.	Rozpouštědla	149
4.1	Charakteristiky rozpouštědel	149
4.2	Klasifikace rozpouštědel	149
4.2.1	Pravá a nepravá rozpouštědla	151
4.3	Změkčovadla	151
4.4	Požadavky kladené na rozpouštědla	151
4.5	Vzájemné působení mezi rozpouštědlem a rozpouštěnou látkou	152
4.5.1	Teorie rozpouštění	152
4.5.2	Polární teorie molekul	152
4.5.3	Mezimolekulární síly a velikost částic	153
4.6	Termodynamický pohled	155
4.7	Kohezí energie a parametr rozpustnosti	156
4.7.1	Použití parametru rozpustnosti	157
4.7.2	Mísitelnost rozpouštědel	158
4.7.3	Rozpustnost polymerů	158
4.8	Solvatace	159
4.9	Pravá a latentní rozpouštědla	159
4.10	Poměr ředění a ředitelnost	159
4.11	Vliv molekulové hmotnosti na rozpustnost	160
4.12	Rozpouštění a vlastnosti roztoku	160
4.12.1	Binární směsi rozpouštědel	160
4.12.2	Fyzikální vlastnosti směsí	162
4.12.3	Azeotropické směsi	162
4.12.4	Vícesložkové systémy	162
4.13	Fyzikální vlastnosti rozpouštědel	163
4.13.1	Vypařování a odpařování	163
4.13.2	Tenze par	163
4.13.3	Bod varu	165
4.13.4	Rychlost vypařování	165
4.13.5	Viskozita	167
4.13.5.1	Viskozita a koncentrace	167
4.13.5.2	Viskozita polymerních látek	167
4.13.5.3	Viskozita a teplota	167
4.13.6	Hustota a index lomu	168
4.14	Organická rozpouštědla používaná v oblasti nátěrových hmot	168
4.14.1	Uhlovodíky	168
4.14.1.1	Alifatické uhlovodíky	168
4.14.1.2	Aromatické uhlovodíky	169
4.14.1.3	Hydroaromatické a cykloalifatické uhlovodíky	170
4.14.1.4	Terpenové uhlovodíky	171
4.14.1.5	Chlorované uhlovodíky	172
4.14.1.6	Nitroparafiny	172

4.14.2	Alkoholy	172
4.14.3	Ketony	175
4.14.4	Estery	176
4.14.5	Etery	178
4.14.6	Glykoletery	179
4.14.7	Acetaly	183
4.15	Fyzikálně-chemické parametry některých průmyslově používaných rozpouštědel	184
4.16	Toxikologické vlastnosti některých průmyslově používaných rozpouštědel	192
4.17	Změkčovadla	202
4.17.1	Želatinující a neželatinující změkčovadla	202
4.17.2	Primární, sekundární změkčovadla a extendry	203
4.17.3	Změkčující pryskyřice	203
4.17.4	Solvatovaná změkčovadla	203
4.17.5	Vnější a vnitřní změkčování	203
4.17.6	Princip změkčování	204
4.18	Rozdělení změkčovadel podle chemického složení	205
4.18.1	Estery kyseliny ftalové	205
4.18.2	Estery kyseliny fosforečné	206
4.18.3	Estery kyseliny adipové	207
4.18.4	Estery kyseliny sebakové	208
4.18.5	Estery kyseliny azelaové	209
4.18.6	Estery kyseliny citronové	209
4.18.7	Estery kyseliny trimellitové (1,2,4-benzotrikarboxylové)	209
4.18.8	Epoxidová změkčovadla	209
4.18.9	Estery mastných kyselin s alifatickými alkoholy	210
4.18.10	Rostlinné oleje	210
4.18.11	Chlorovaná změkčovadla	211
4.18.12	Ve vodě rozpustná změkčovadla	212
4.18.13	Deriváty ethylenglykolu	212
4.18.14	Polymerní vysokomolekulární změkčovadla	213
4.18.15	Ostatní změkčovadla	213
5.	Pojiva	214
5.1	Teoretické základy – tvorba nátěrových filmů	214
5.1.1	Vlastnosti nátěrových hmot v tekutém stavu	214
5.1.2	Vlastnosti pevného povrchu	217
5.1.3	Vzájemné působení filmotvorné složky a povrchu tuhého tělesa	219
5.2	Rozdělení nátěrů podle molekulární struktury filmotvorné složky	219
5.2.1	Pojiva tvořící film fyzikálním mechanismem	220
5.2.2	Pojiva tvořící film chemickým mechanismem	220
5.2.3	Nátěry s fyzikální tvorbou filmu	221
5.2.3.1	Vysokomolekulární polymery	221
5.2.3.2	Nízkomolekulární kondenzační produkty	225
5.2.4	Nátěry s chemickou tvorbou filmu	226
6.	Filmotvorné látky	228
6.1	Rostlinné oleje	228
6.1.1	Způsoby úprav přírodních olejů	230
6.1.2	Tvorba filmu oxypolymeračním mechanismem	232
6.2	Přírodní pryskyřice	233
6.2.1	Skupina kopálů	233
6.2.2	Kalafuna	234
6.3	Syntetické pryskyřice	235
6.3.1	Fenolické pryskyřice	237
6.3.1.1	Rezoly	237
6.3.1.2	Novolaky	239
6.3.1.3	Eterifikované rezoly	239

6.3.1.4	Plastifikované rezoly	240
6.3.1.5	Alkylfenolické pryskyřice	241
6.3.1.6	Fenolické pryskyřice modifikované kalafunou	242
6.3.2	Aminopryskyřice	243
6.3.2.1	Močovinoformaldehydové pryskyřice	243
6.3.2.2	Melaminformaldehydové pryskyřice	244
6.3.3	Polyesterové pryskyřice	245
6.3.3.1	Nasyčené polyestery	245
6.3.3.2	Nenasycené polyestery	248
6.3.3.3	Alkydové pryskyřice rozpustné ve vodě	250
6.3.4	Aldehydické pryskyřice	250
6.3.5	Ketonické pryskyřice	250
6.3.6	Sulfoamidové pryskyřice	251
6.3.6	Silikonové pryskyřice	251
6.3.7	Ethylsilikáty	252
6.3.8	Alkalické silikáty – vodní sklo	254
6.3.9	Polymérátové pryskyřice	255
6.3.9.1	Polyvinylchlorid	257
6.3.9.2	Kopolymery polyvinylchloridu	257
6.3.9.3	Polyvinylacetát	258
6.3.9.4	Polyvinylalkohol	258
6.3.9.5	Polyvinylacetály	259
6.3.9.6	Polyvinylethery	259
6.3.9.7	Polystyren	260
6.3.9.8	Polyakryláty	260
3.3.9.8.1	Vodou ředitelné disperzní nátěrové hmoty	261
6.3.9.8.2	Systémy síťované vnější složkou	266
6.3.9.9	Polyizobutylen	269
6.3.9.10	Kumaron-indenové pryskyřice	270
6.3.10	Epoxidové pryskyřice	270
6.3.11	Epoxyestery	272
6.3.12	Polyurethany	272
6.3.13	Deriváty celulózy	273
6.3.12.1	Estery celulózy	274
6.3.12.1.1	Nitrocelulóza	274
6.3.13.1.2	Acetylcelulóza	275
6.3.13.1.3	Acetobutyrátcelulózy	276
6.3.13.2	Étery celulózy	276
6.3.13.2.1	Methylcelulóza	277
6.3.13.2.2	Ethylcelulóza	277
6.3.13.2.3	Benzylcelulóza	277
6.3.14	Pojiva na bázi kaučuku	277
6.3.14.1	Chlorkaučuk	278
6.3.14.2	Cyklizovaný kaučuk	278
6.3.14.3	Butadien-styrenové kopolymery	279
6.3.14.4	Latexy syntetických kaučuků	279
6.3.14.5	Kapalné polybutadienové kaučuky	279
6.3.15	Asfalty	282
7.	Rozdělení nátěrových hmot podle funkce	283
7.1	Nátěry odolávající působení sladké vody a vlhka	283
7.2	Nátěry na zařízení pro pitnou vodu	283
7.3	Nátěry odolávající olejům, naftě, petroleji a benzínu	284
7.4	Nátěry odolávající chemickým vlivům	285
7.5	Nátěry odolávající vlivům povětrnosti	286
7.6	Nátěry do tropického prostředí	292
7.7	Nátěry a impregnace proti houbám, plísním a škůdcům	294

7.7.1	Dřevokazné houby	295
7.7.2	Plísně	300
7.7.3	Dřevokazný hmyz	301
7.8	Antivegetativní nátěry	304
7.9	Nátěry odolávající působení vyšších teplot	305
7.10	Nátěry zamezující ohřívání	306
7.11	Nátěry a impregnace zamezující hoření	307
7.12	Zdravotně nezávadné nátěry	308
7.13	Elektrovedivé svářeční nátěry	308
7.14	Dekontaminační nátěry	309
7.15	Nátěry nepropouštějící ultrafialové záření	309
7.16	Nátěry tlumící hluk	309
7.17	Snímatelné nátěry	310
7.18	Dočasně ochranné nátěry	311
7.19	Hydrofobní impregnace	312
7.20	Nátěry zabraňující vysychání betonu	312
7.21	Identifikační nátěry	312
7.22	Svítící a zářící nátěry	313
7.23	Nátěry odrážející světlo	314
8.	Označování nátěrových hmot a jejich odstínů	315
9.	Literatura	317